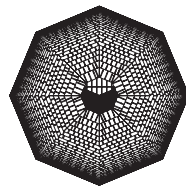
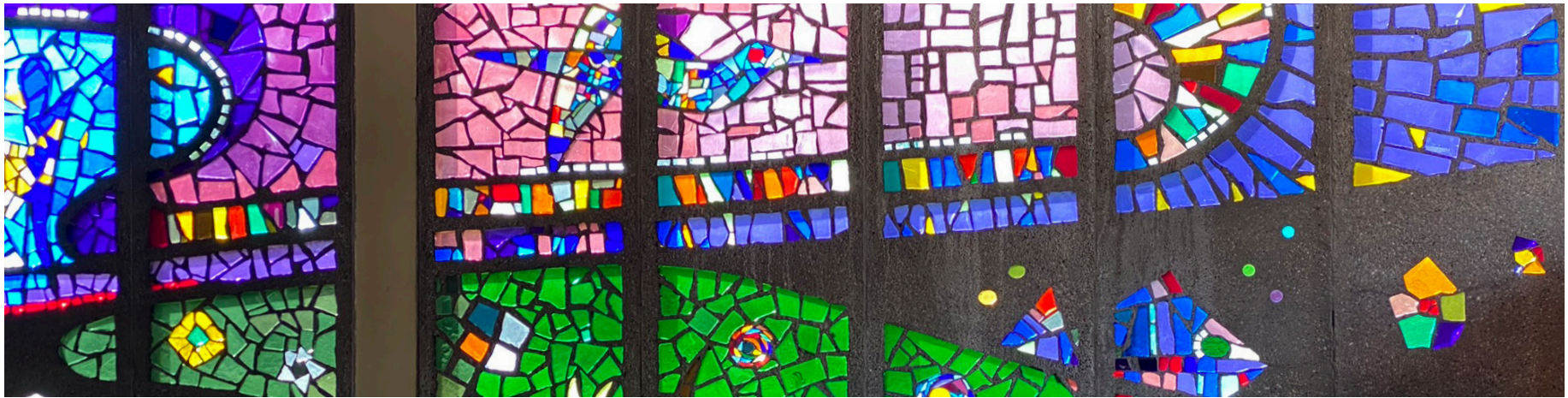
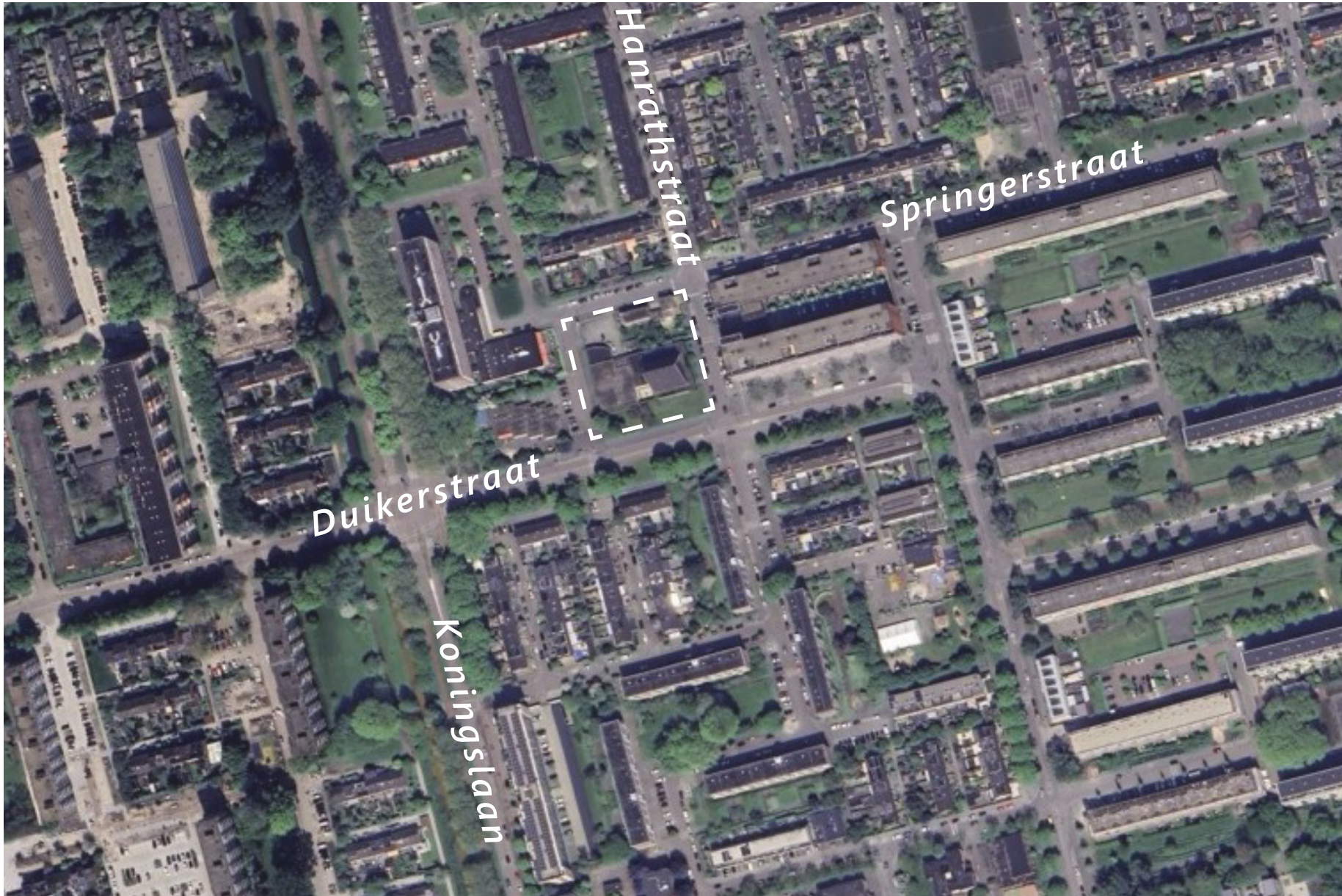

Alexanderkerk, Rotterdam

Bouwhistorisch onderzoek - 18 juni 2026

BUREAU VANEIG

Situatie

Inhoudsopgave

	Inleiding	4
1.	Stedenbouw	5
1.1	Naoorlogse uitbreiding	5
1.2	Het Lage Land	8
2.	Geschiedenis	12
2.1	Architectuur	12
2.2	Bouw	12
2.3	Gebruik	13
2.4	Interieur	17
2.4	Latere aanpassingen	20
3	De kerk in de huidige tijd	21
3.1	Stedenbouw	21
3.2	Exterieur en interieur	26
3.3	Bouwkundige staat	26
3.4	De kerkgemeenschap	26
4	Oeuvre	31
4.1	Architectuur	31
4.2	Kunst	32
5	Positie in de architectuur	33
6	Kernwaarden	36
7	Conclusies en aanbevelingen	37
	Brongebruik	38
	Colofon	39

Inleiding

De Alexanderkerk bevindt zich in Het Lage Land, onderdeel van stadsdeel Prins-Alexander in het Noordoosten van Rotterdam.

Het Lage Land is één van de naoorlogse uitbreidingswijken van Rotterdam, onderdeel van de grootschalige ontwikkeling na de bombardementen in de Tweede Wereldoorlog. De kerk, geopend in 1967, werd ontworpen door de architecten B. en W. Lengkeek.

Er wordt in de wijk gesproken over ontwikkeling. Door de toenemende vergrijzing, wordt ook een groeiende vraag naar geschikte woningen verwacht. Maas Wijkontwikkeling en de Alexanderkerk hebben samen een voorstel gemaakt voor herontwikkeling van het perceel. Hierin wordt een woonzorgcentrum gecombineerd met een kerkelijk centrum in de plint. De huidige architectuur wordt in dit voorstel gesloopt en vervangen door nieuwbouw.

Aanleiding

Om tot een weloverwogen besluit te komen betreffende de omgang met de bestaande bebouwing, wil de gemeente graag een waardering van de huidige kerk en de locatie waar deze staat. Hiertoe heeft Maas Wijkontwikkeling opdracht gegeven voor een bouwhistorisch onderzoek.

Fotograaf: Rook en Nagelkerke, 2007

Leeswijzer

Dit rapport is opgebouwd uit vijf hoofdstukken met de volgende inhoud:

- 1. De geschiedenis van de stedenbouw
- 2. De geschiedenis van het gebouw. Hier wordt ingegaan op de bouw- en gebruiksgeschiedenis, het interieur en latere wijzigingen van het gebouw.
- 3. Een analyse van de kerk in de huidige

tijd, zowel op stedenbouwkundig als architectonisch gebied.

- 4. De gevonden kernwaarden, gebaseerd op de eerste drie hoofdstukken.
- 5. De rapportage eindigt met conclusies en aanbevelingen gericht op de vraag hoe bij toekomstige ontwikkelingen recht aan de cultuurhistorische kwaliteit van het gebouw kan worden gedaan.

1. Stedenbouw

De Prins Alexanderpolder, de laagste polder van Nederland (-6,6 NAP)¹ ontstaat tussen 1865 en 1874, wanneer er ten Noorden van Rotterdam veertien veenplassen worden drooggelegd. Enkel de diepste plas werd bewaard; de Noordplas. Hier stonden al woningen en fabrieken op de oever, waardoor het droogleggen te duur zou worden. Tegenwoordig staat dat gebied bekend als de Kralingse Plas. Oorspronkelijk waren de nieuwe polders bestemd voor landbouw, echter werd de grond tot de oorlog als tuinbouwgebied in gebruik genomen.²

1.1 Naoorlogse uitbreiding

In 1961 werd de bestemming opnieuw gewijzigd, als gevolg van de hoge woningnood, nadat er tijdens de bombardementen in de Tweede Wereldoorlog ca. 25.000 woningen verloren waren gegaan. Daarnaast trok de binnenstad en snel groeiende haven veel werkzoekenden vanuit landelijke gebieden.³

Tussen 1950 en 1975 werden er tien woonwijken in een ring rond Rotterdam gebouwd. De meeste daarvan werden door de Dienst voor Stadsontwikkeling en Wederopbouw ontworpen, of in nauwe samenwerking met deze dienst.

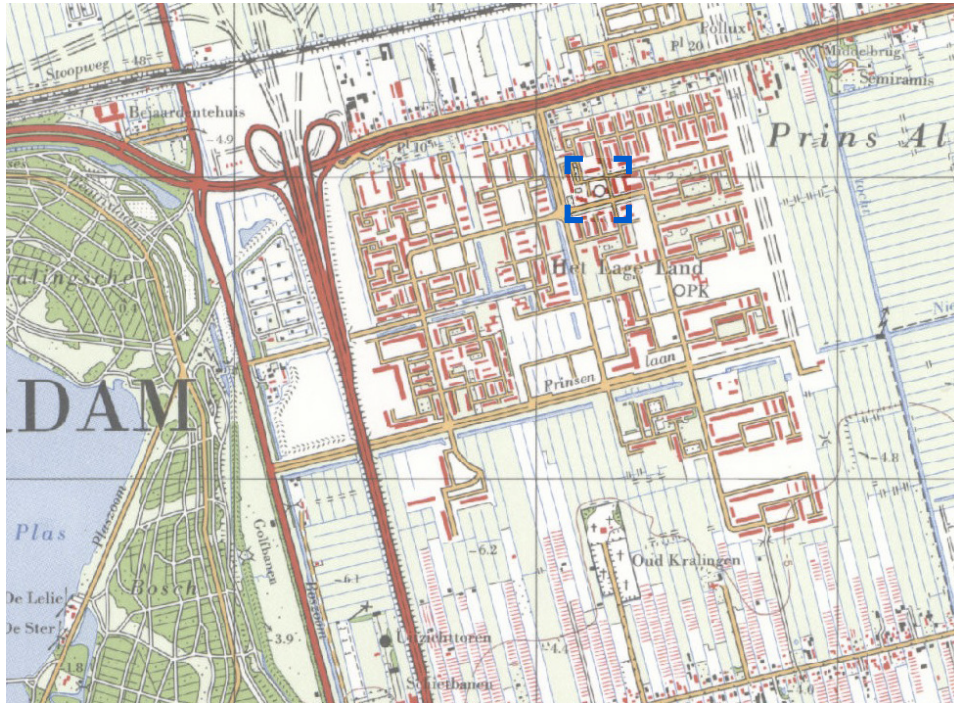
Lotte Stam-Beese was één van de nieuwe

De tien naoorlogse uitbreidingswijken rondom Rotterdam (Zweerink, K. et al, 2005))

1963

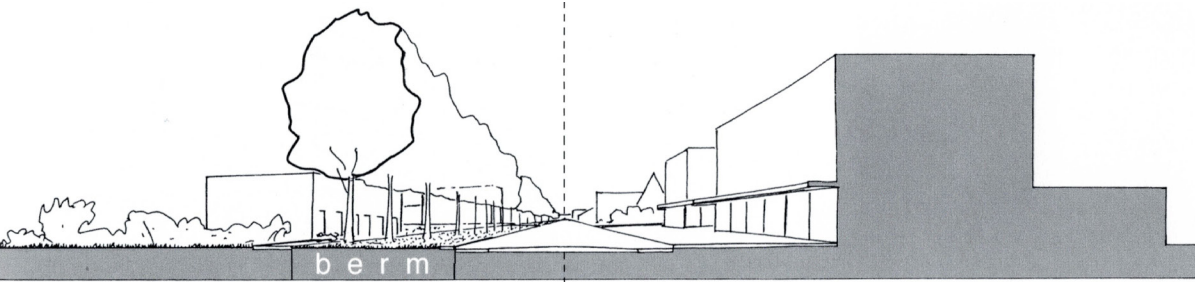
1968, Kerk t.p.v. kader

stedenbouwkundigen die kort na de oorlog werd aangenomen om de nieuw geplande woonwijken te ontwerpen.⁴ Een aantal van de uitbreidingswijken, zijn respectievelijk uitgevoerd naar haar ontwerpen; Kleinpolder, Pendrecht, Westpunt in Hoogvliet, Ommoord en ook Het Lage Land. Het zijn modernistische wijken, ontworpen volgens de opvattingen van het Nieuwe Bouwen, met een heldere structuur, veel groen en scheidingen tussen functies. Daarnaast hebben de wijken ieder hun eigen karakteristiek.⁵

De naoorlogse wijken werden opgezet naar de ‘tuinstadgedachte’, met als centraal idee om uitbreidingen van steden te groeperen als een soort stedelijke dorpen met daarin een kern met algemene voorzieningen.⁶ Daarbinnen schuilde achter iedere stedenbouwkundige opzet van de nieuwe wijken een specifiek idee over hoe vorm te geven aan de samenleving.⁷

1.2 Het Lage Land

Samen met L. de Waard startte L. Stam-Beese vanaf 1959 met het ontwerpproces van Het Lage Land. In de vroege schetsen is een verschuiving in de stedenbouwkundige benadering zichtbaar. De sociale visie op de gemeenschap maakte plaats voor een pragmatische houding. De wijk kreeg daardoor een heldere en schematische

Straatprofiel Duikersweg, met in de verte de Alexanderkerk (Zweerink, K. et al, 2005)).

hoofdinfrastructuur, waarbinnen bekende verkavelingsopzetten uit andere uitbreidingswijken werden herhaald.⁸

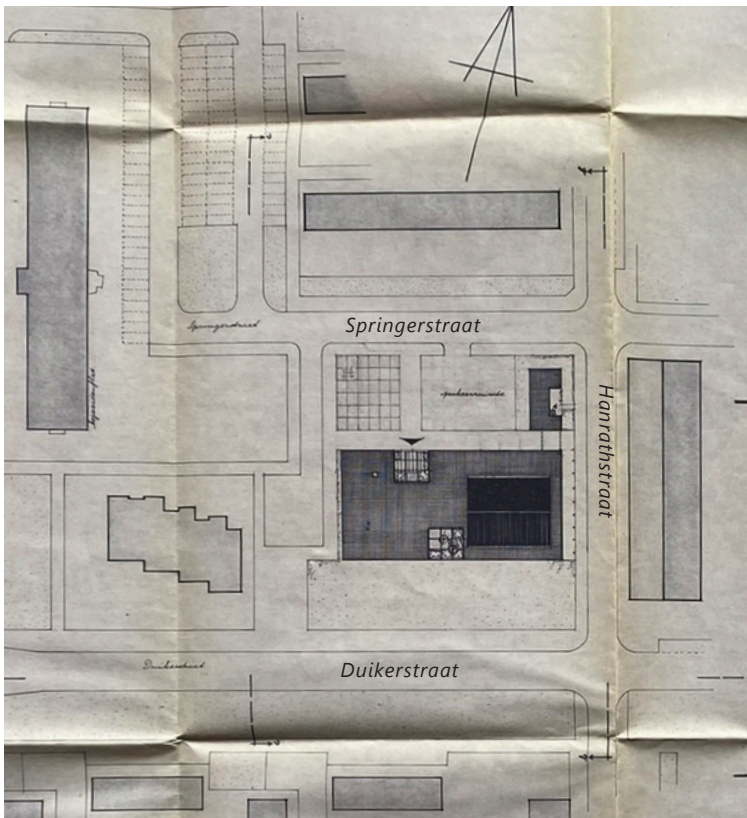
Doordat er niet genoeg tijd was om de grond op te spuiten vóór de bouw van Het Lage Land, is de structuur van de oorspronkelijke Alexanderpolder nog gedeeltelijk leesbaar in de opzet van de wijk. De hoofdstructuur bestaat uit een orthogonaal grid, waaraan in een volgende fase ook het zuidelijker gelegen Prinsenland gekoppeld zou worden. De wijk had zeggend de ‘ideale’ afmetingen in die tijd, met 6000 woningen.⁹

Het Lage Land kenmerkt zich door de autonome positie die de wijk inneemt ten opzichte van de omringende infrastructuur. Dat is bijvoorbeeld merkbaar aan de bebouwing die aan de randen van de wijk met de rug naar de hoofdwegen is gekeerd

- aan deze wegen worden in oorsprong dus geen woningen ontsloten.¹⁰ In Het Lage Land herhaalt zich die structuur op kleinere schaal, waarbij de interne ontsluitingsweg steeds een eigen asymmetrisch profiel heeft. Dit profiel wordt nauwelijks beïnvloed door de aanliggende buurten.

Binnen de wijk werd 15 hectare bestemd voor buurtvoorzieningen, waaronder o.a. scholen, winkels, pleinruimte en kerken.¹¹ De voorzieningen zijn voornamelijk in clusters door de wijk heen te vinden. Aan de interne haakvormige wijkontsluitingsweg werden op de hoekpunten twee buurtwinkelcentra gepland.¹² De winkelcentra zijn ontworpen als ruimtelijke schakels tussen de ontsluitingsstructuur van de wijk en de omliggende woonbuurten.¹³ De Alexanderkerk maakt deel uit van één van die centra, op de hoek van de Duikerstraat.

Het Lage Land - Ontwikkeling

Situatie in de wijk, originele tekeningen, ca. 1965

Linksboven: De Immanuëlkerk met in de achtergrond de Alexanderkerk, gezien vanaf een flat aan de Kromhoutstraat, 1968 (A. Groeneveld). Rechtsboven: Voormalige woningen Berlagehof, 1966 (Stadsarchief Rotterdam). Onder: Overzicht over Het Lage Land, 1972 (A. Groeneveld).

Links: De kerk aan de Springerstraat vanuit het Noord-Westen, maart 1966. Rechts: Duikerstraat vanuit het Oosten, met in de verte de Alexanderkerk. September 1967 (A. Groeneveld)

2. Geschiedenis

2.1 Architectuur

In de periode waarbinnen de kerk ontworpen werd, maakte de architectuur van gebedshuizen een opmerkelijke ontwikkeling door, die zich vrijwel geheel afspeelde in de naoorlogse wijken, waar de scholen en kerken destijds de ankerpunten van het leven vormden. Kerken waren in de wederopbouwperiode een element om een stedenbouwkundige compositie te maken, een baken in het straatbeeld op een bijzondere plek.¹⁹

De sterke verzuiling in de tijd van de wederopbouw leidde tot de behoefte aan een eigen gebouw. Bij voorkeur werden deze gebouwen ontworpen door architecten uit de eigen geloofsgemeenschap.²⁰ Zo groeiden Ben en Willem Lengkeek ook op in een gereformeerd gezin.²¹

De eerste heelpaal wordt feestelijk onthaald, 1965 (foto door A. Groeneveld)

Er werd intensief gezocht 'naar eigentijdse middelen om de eigen plaats van de zuil in de samenleving gestalte te geven'²². Daarbij dienden internationale en moderne tendensen als inspiratie voor vernieuwing in de kerkenbouw. De vrijstaande en opengewerkte klokkentoren is een terugkerend element in bijna alle naoorlogse kerken, welke ook bij de Alexanderkerk toegepast is. Een zeldzamer element, maar zeer exemplarisch voor de naoorlogse kerkenbouw, is het grote glas-in-beton kunstwerk dat in de zuidgevel van de kerkzaal is toegepast.²³

2.2 Bouw

Op 18 december 1965 werd samen met toenmalige Dominee P. Riemersma de eerste heelpaal de grond in geslagen, waarmee de bouw officieel begon. De bouw werd gerealiseerd door aannemersbedrijf Stam

Dominee P. Riemersma assisteert met het slaan van de eerste paal, 18 december 1965 (foto door A. Groeneveld)

uit Capelle.²⁴ Tot de ingebruikname op 22 maart 1967, kon het groeiende aantal gereformeerde kerkgangers gebruik maken van overige kerken, ofwel noodkerken, in de omgeving. Ondanks de nog onvoltooide staat van de kerk, werd er eind 1966 al een dienst gehouden voor de zes samenwerkende kerken in Prins Alexander, waarbij gebruik gemaakt werd van geïmproviseerd meubilair.²⁵

De financiering van de bouw werd door verschillende partijen gerealiseerd; Een subsidie van de gereformeerde Stichting Steun Kerkbouw, een subsidie van het Rijk, een gift van de moederkerk in Kratingen, een verstrekte obligatielening en een financiële

actie onder de gemeenteleden brachten het benodigde bedrag voor een groot deel samen. Daarnaast werden er acties gehouden door de kerk en actieve leden.

2.3 Gebruik

De nieuwbouw werd voor een groot deel ingetrokken door bewoners van het verouderde Kratingen. Vanwege de patrimoniumeis, kregen gereformeerde gezinnen met minstens drie kinderen voorrang in de woningen in de aangrenzende buurt.²⁶ Daarnaast werd zorghuis De Burcht gebouwd, om te voorzien in de behoefte naar ouderenwoningen.²⁷

De naam voor de kerk werd gekozen middels een prijsvraag. Drogist Seters won met zijn voorstel om de kerk 'Verrijzeniskerk' te noemen. Velen vonden dit toepasselijk: "We liggen in het laagste punt van Nederland, maar zo worden we toch verheven."²⁸

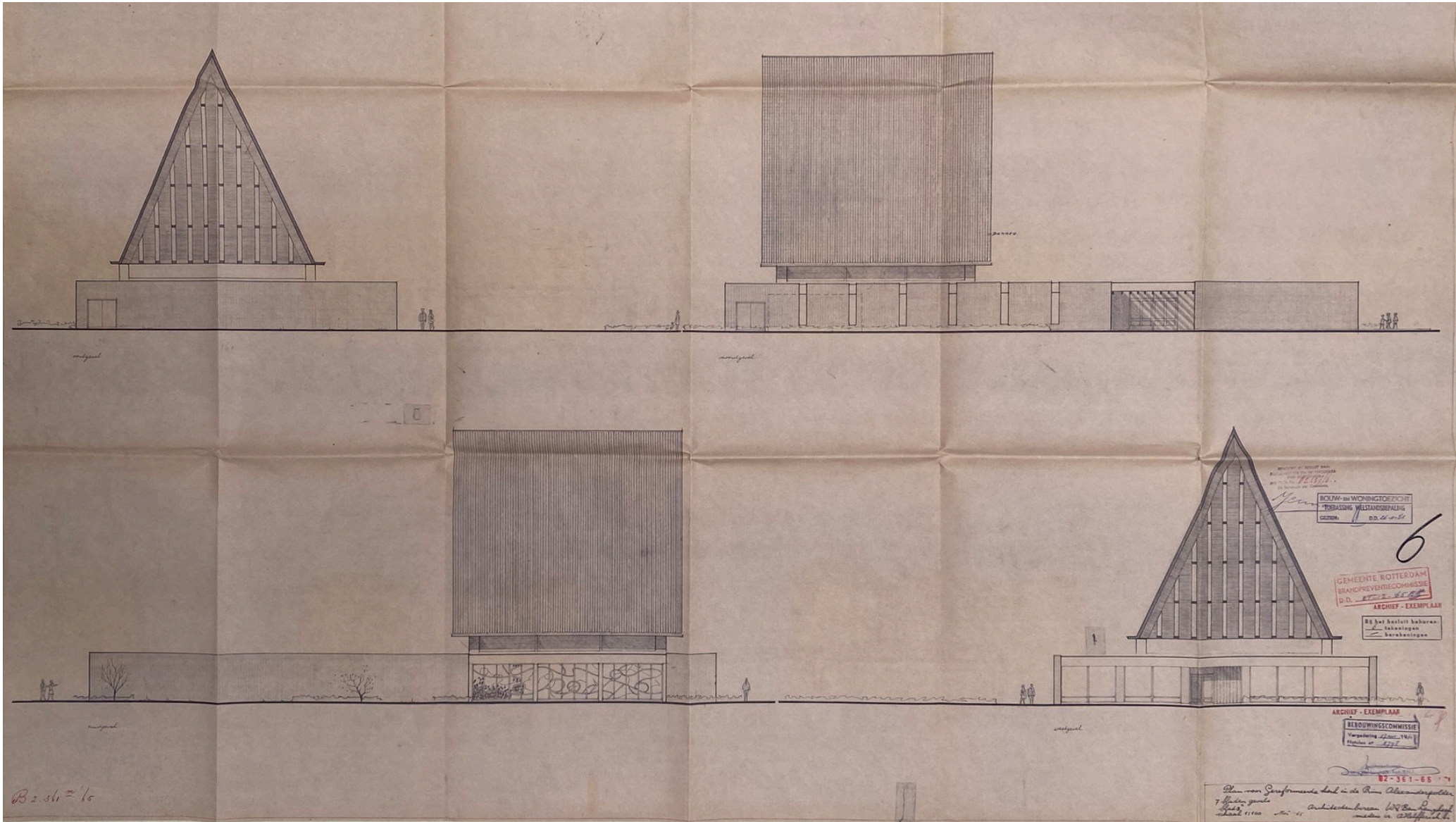
Tijdens de opbouw van de Alexanderpolder als nieuw woongebied in de jaren '60, zijn veel kerken met nieuwe wijkgemeenten gestart. Ook de Christelijk gereformeerde kerk en de Nederlands Gereformeerde kerk, wiens wijkgemeenten in de Alexanderpolder als snel intensief zijn gaan samenwerken. In 2003 zijn zij daarop samen één kerkelijke gemeente

geworden: Samenwerkingsgemeente Alexanderpolder (SGA).

In 2015 is het 50-jarig jubileum van het kerkgebouw gevierd. Kort hierna, in 2016, zijn de Gereformeerde gemeente van de Verrijzeniskerk en de Hervormde gemeente van de Immanuelkerk gefuseerd tot de Protestantse Kerk in Nederland (PKN). De voormalige Verrijzeniskerk is sindsdien door deze gefuseerde gemeente in gebruik genomen met de nieuwe naam Alexanderkerk. De Immanuelkerk is daarna in eerste instantie verkocht aan de 'Fire Church', welke vervolgens weer verkocht is door de 'Redemption Church'.²⁹

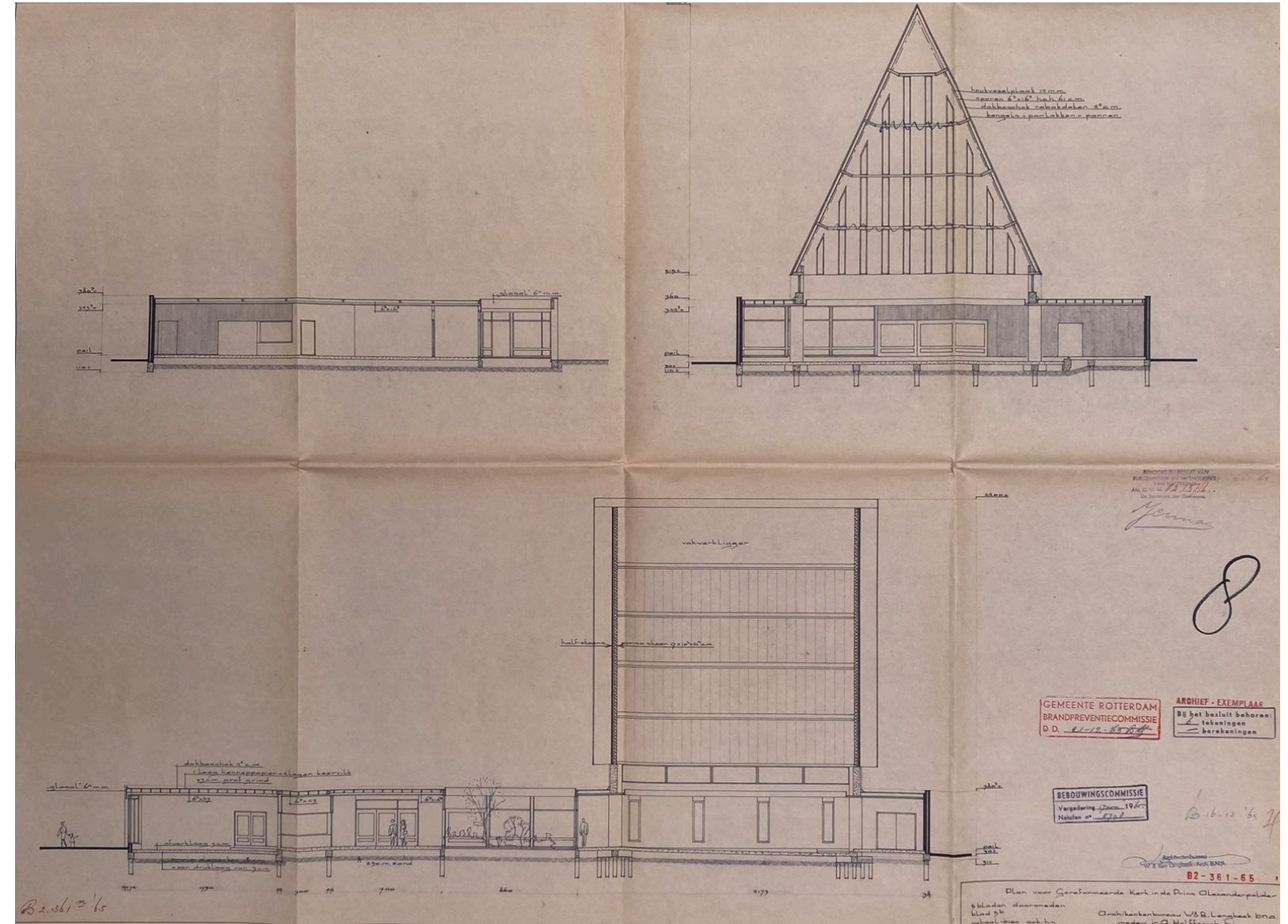

Westaanzicht, 22 maart 1967 (foto door A. Groeneveld)

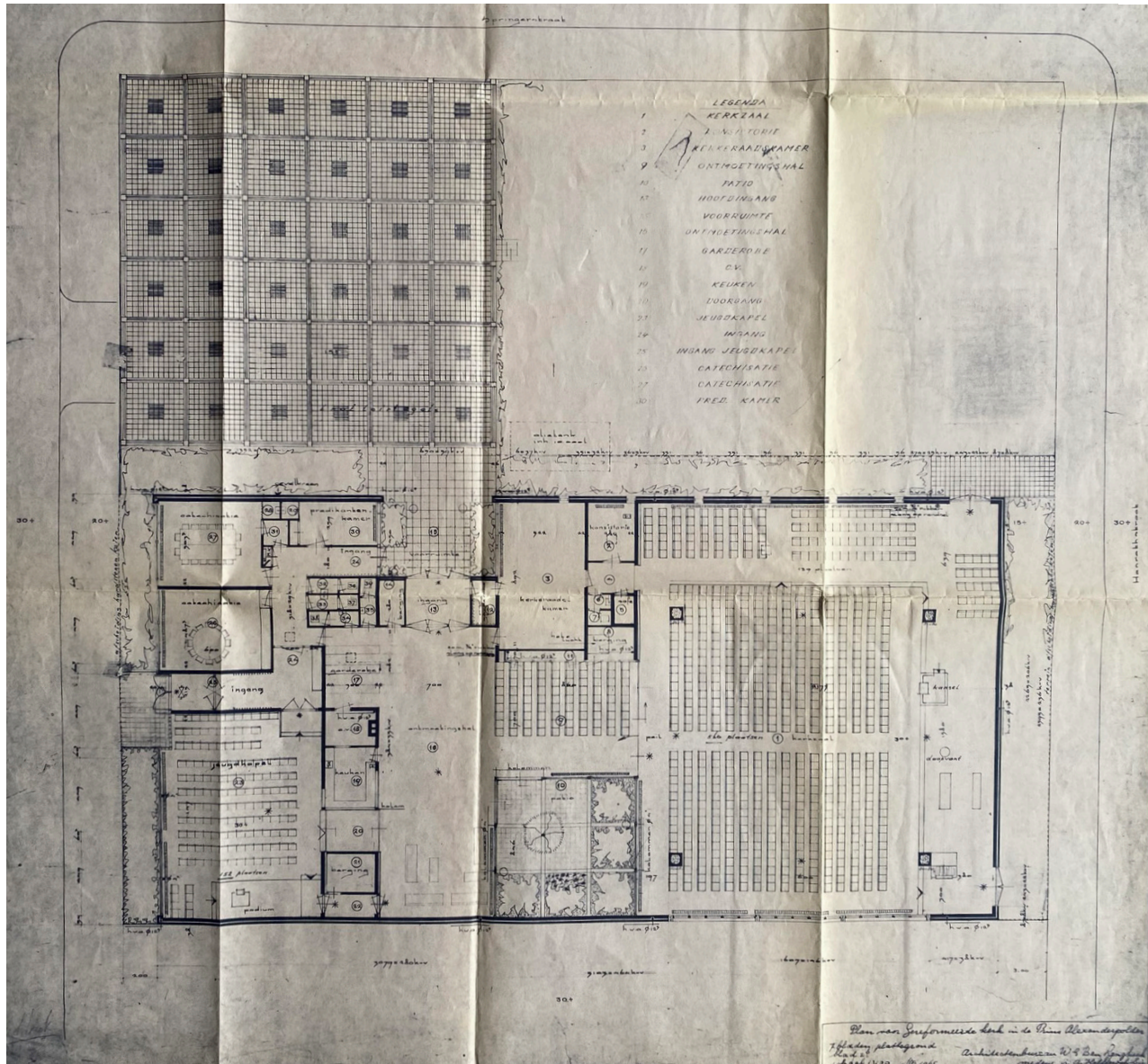
Tekeningen - Aanzichten

1060 - Alexanderkerk - Bouwhistorisch onderzoek - BureauVanEig - 18juni2026

Tekeningen - Doorsnedes

1060 - Alexanderkerk - Bouwhistorisch onderzoek - BureauVanEig - 18juni2026

2.4 Interieur

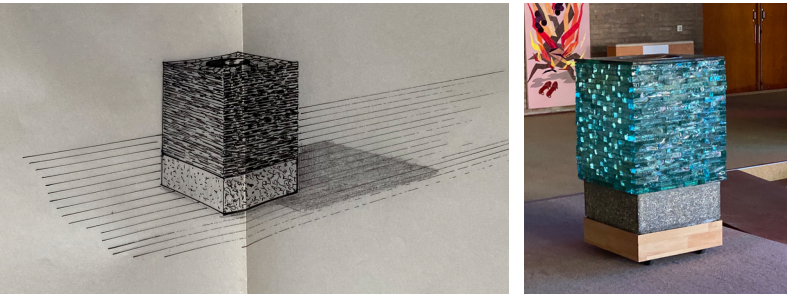
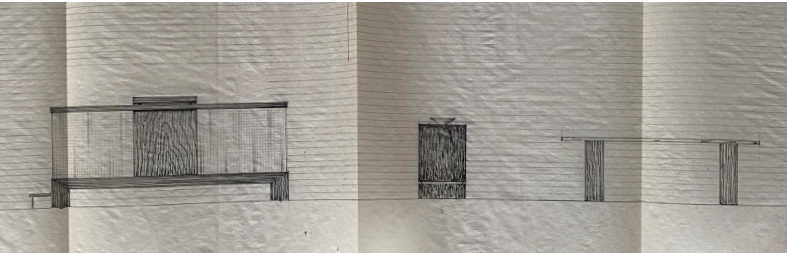
Bij de opening in 1967 telt de kerkzaal 650 zitplaatsen en de vergaderzaal nog eens 150 zitplaatsen.³⁰

Tot de installatie van het permanente orgel werd gebruik gemaakt van een elektronisch orgel.³¹ Het permanente orgel werd in 1974 gebouwd door de firma Fonteyn & Gaal. Deze is in 1997 nog wel gereinigd en opnieuw geïntoneerd door de firma Pels & Van Leeuwen.³²

De ontwerpen voor het kansel, doopfront en liturgische tafel werden gemaakt door interieurarchitect J. Lengkeek, in samenwerking met architecten B. en W. Lengkeek. Enkel het huidige doopfront is naar de afgebeelde ontwerpen uitgevoerd, met een toegevoegd vrijdbaar onderstel.

Achter het liturgisch centrum zijn vier wandkleden opgehangen. Deze zijn na de fusering van de twee kerkgemeenschappen meegenomen uit de voormalige Immanuëlkerk.³³

In de rechter zijwand en zuidelijke gevel van de kerkzaal bevindt zich de glas-in-betonwand. Het kleurrijke kunstwerk van Rotterdamse kunstenaar Johan Verheij laat de

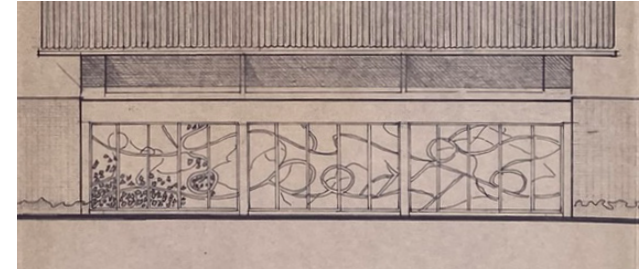
Links: Het Fonteyn-orgel uit 1974, foto: 22 juli 2009 Rechts: Schetsontwerpen voor kansel, doopfront, liturgische tafel. Uitvoering doopfront. (Architecten W. en B. Lengkeek en interieurarchitect J. Lengkeek)

Verrijzenis van Christus zien als een verhaal in een landschap. Afgebeeld zijn twee figuren die op zoek zijn naar het graf van Christus op de Paasmorgen, in het licht van een grote, opkomende zon. Rechts naast het graf is een uitbeelding van de nieuwe aarde zichtbaar.³⁴

Tekeningen

Links: Kerkzaal, 22 maart 1967 (foto door A. Groeneveld). Midden en rechts: Originele zaal en meubilair (eigen foto, 2025)

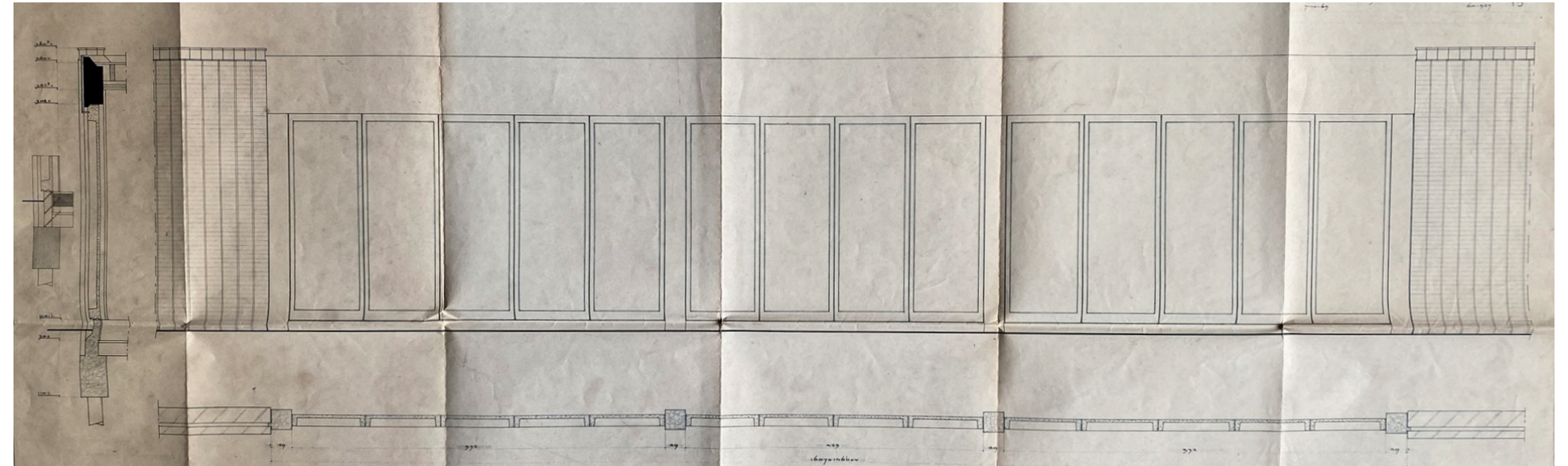
Aanzicht uit originele tekeningen, mei 1965

Aanzicht in huidige situatie, 2025

Aanzicht interieurzijde huidige situatie, 2025

Detallering zuidgevel uit originele tekeningen, oktober 1969

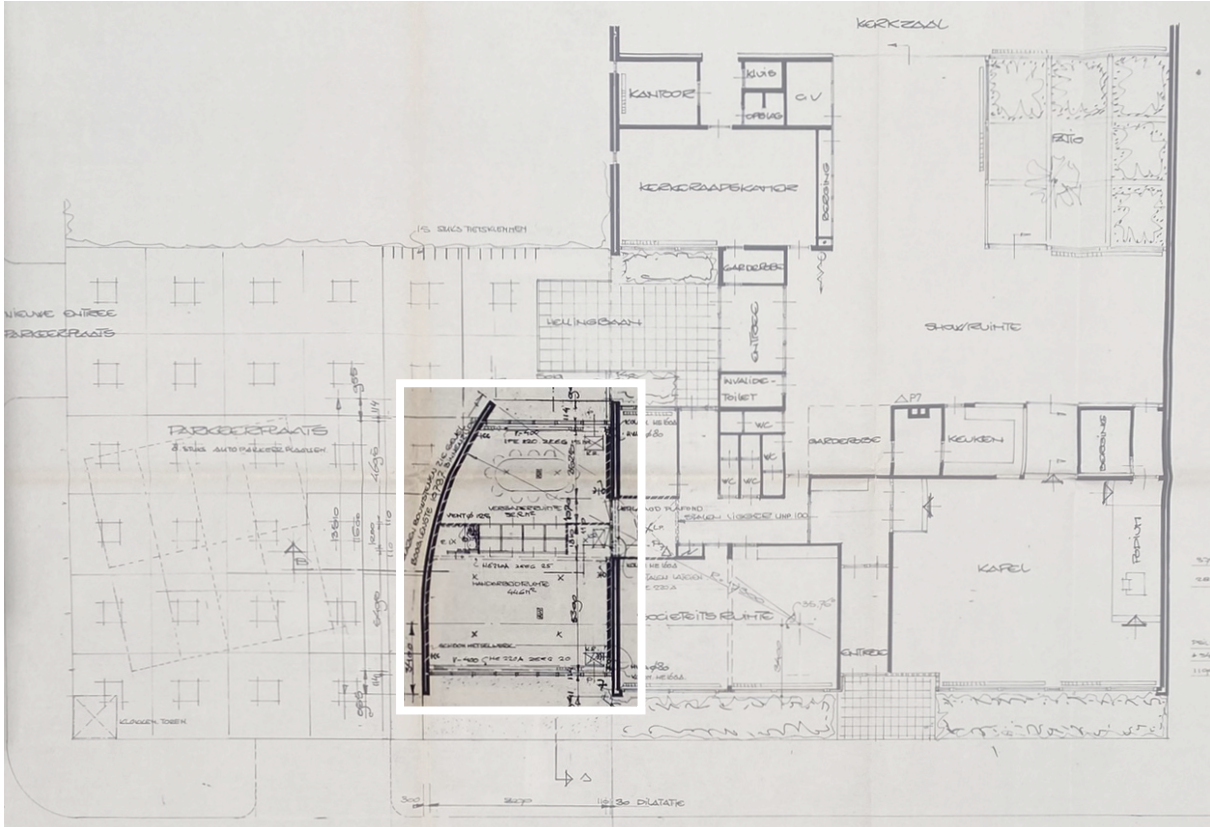
2.4 Latere aanpassingen

In 1989 werd door Alpha Architectenburo namens Stichting Jongeren Ommoordse Bouw een vergunning aangevraagd tot het aanbouwen van een jongerencentrum aan de westzijde van de kerk. Deze vergunning werd verleend door de gemeentelijke raad van de deelgemeente Prins Alexander.

In 1990 werd een vergunning verleend tot het toevoegen van een vrijstaand klokkenspel op het plein, naar een ontwerp van H. Zuidervaat. Het werd geplaatst op de hoek van het perceel.

foto klokkenspel uit stadsarchief Rotterdam, jaartal onbekend (onbekende fotograaf)

Aanbouw jongerencentrum aan de westzijde van de kerk, 1989 (Alpha Architectenburo)

3 De kerk in de huidige tijd

3.1 Stedenbouw

De stedenbouwkundige context van de kerk, is in de huidige situatie grotendeels gelijk. In de kaart die is weergegeven op pagina 22, is te zien dat er slechts enkele bebouwing is bijgekomen of vervangen na de oorspronkelijke bouw van de wijk.

Onder de nieuwe bebouwing valt ook het naastgelegen Berlagehof, trefpunt Berlage en het blokje woningen op de haakvormige hoek van de Duikerstraat, allen dicht bij de Alexanderkerk.

Zichtlijnen

Door de bouw van het nieuwe Berlagehof in 2012, is de oorspronkelijke verspringing van de rooilijn aan de Duikerstraat gedeeltelijk verdwenen. (p. 22) Doordat de rooilijn van de kerk iets terug ligt, had deze verspringing invloed op de zichtbaarheid van de kerk vanuit het oosten op de Duikerstraat. De huidige zichtbaarheid van de kerk vanuit verschillende perspectieven is weergegeven op p. 24 en 25.

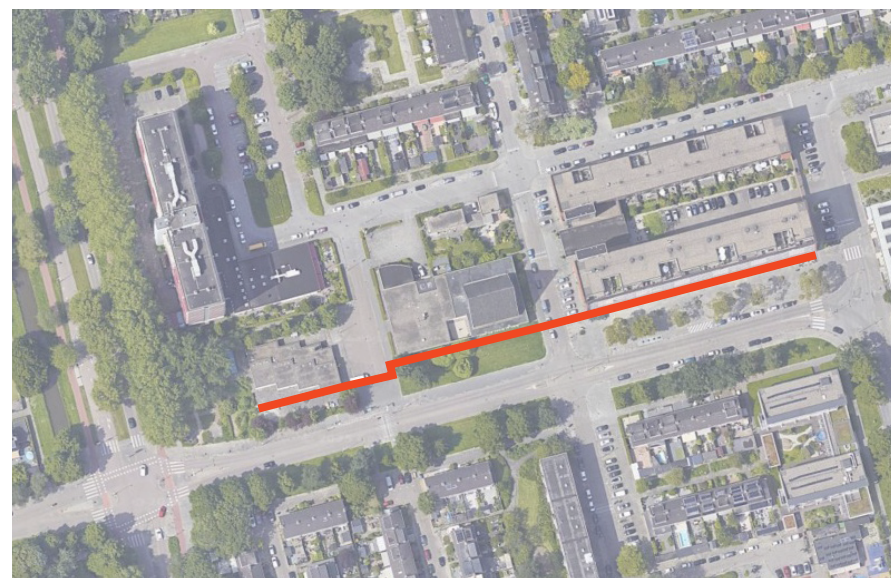

Weergave van de verschillende bouwjaren rondom de kerk.

- 1960 - 1975
- 1975 - 1985
- 1985 - 1995
- 1995 - 2005
- 2005 - 2015
- 2015 en later

De oorspronkelijke, verspringende rooilijn, 1977

De rechtgetrokken rooilijn na de bouw van het nieuwe Berlagehof, 2025

1

2

3

4

5

6

7

8

Zichtlijnen

1060 - Alexanderkerk - Bouwhistorisch onderzoek - BureauVanEig - 18juni2026

1060 - Alexanderkerk - Bouwhistorisch onderzoek - BureauVanEig - 18juni2026

3.2 Exterieur en interieur

Het entreegebied is het element dat het meest is veranderd t.o.v. het originele plan. Door de aanbouw van het jongerencentrum is de van oorsprong vlakke gevel aan de entreezijde minder herkenbaar geworden. Daarnaast is de aankleding van het plein sterk veranderd, waardoor het plein en de entree een meer gesloten karakter hebben gekregen dan dat zij in oorsprong hadden.

De plattegrond is enigzins veranderd ten tijde van de aanbouw van het jongerencentrum. Dit heeft weinig invloed op de ruimtelijke ervaring in het interieur, aangezien de plattegrond nog steeds democratisch van opzet is en er geen wijzigen zijn gedaan aan de belangrijkste ruimtes.

De kosterswoning en de pastorie zijn ongewijzigd.

3.3 Bouwkundige staat

Het gebouw verkeert voor het overgrote deel in originele staat. In de kerkzaal is het grote puntdak geïsoleerd en dat is duidelijk zichtbaar. middels grijze beplating die hier is aangebracht. Aan de westzijde is een nieuwe kunststof pui aangebracht.

Het gebouw is toe aan een grootschalige

renovatie en verduurzaming. De huidige energiekosten zijn te hoog om te dragen. Daarnaast zijn ook de onderhoudskosten een grote last voor de gekrompen gemeenschap.³⁵

3.4 De kerkgemeenschap

Nu de hoogtijdagen van het geloof voorbij zijn, is de ruimtebehoefte voor de gemeenschap erg afgenomen. De kerkzaal is te groot voor de naar schatting 80-100 bezoekers die op zondag de dienst bijwonen.³⁶ Om financieel rond te komen, worden de beschikbare ruimtes verhuurd, met name aan maatschappelijke instanties. Daarnaast wordt er in de kerk gerepeteerd door verschillende koren.

Van de twee woningen die op het perceel staan wordt er momenteel één bewoond, door een gezin dat asiel heeft aangevraagd.

De kerk zet zich naast de diensten actief in voor de wijk. Er is elke woensdagmiddag een brooddeling, waarbij etenswaren worden uitgedeeld aan mensen uit de omgeving die buiten deelname aan de voedselbank vallen.

De kerk fungeert tegenwoordig dus niet enkel als gebedshuis: De maatschappelijke functie naar de wijk toe is aanzienlijk gegroeid. De kerkgemeenschap geeft aan dat de positie

De oorspronkelijke situatie, met rechts de openheid van

van de entree, met de rug naar de Duikerstraat gericht, wringt met de zichtbaarheid van de kerk. In een nieuw plan zouden zij deze zichtbaarheid willen vergroten, door o.a. de entree aan de Duikerstraat te plaatsen.

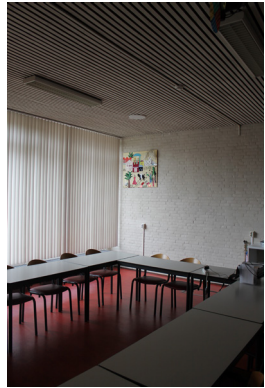
De kerk is, na de fusering met de Immanuelkerk, de enige Protestantse Kerk in de nabije omgeving.

Huidige tijd - Exterieur

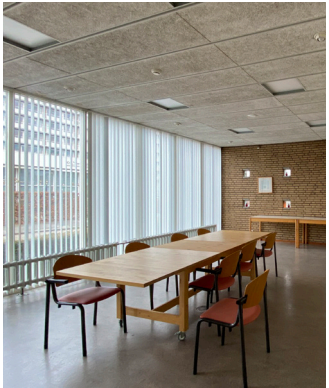
1.

2.

3.

4.

5.

6.

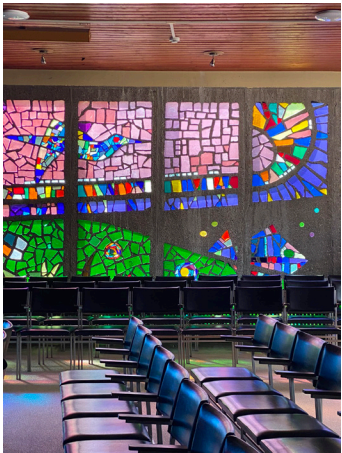
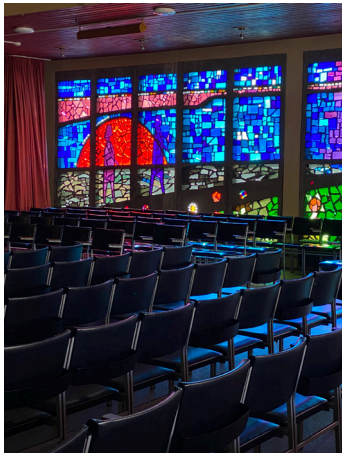
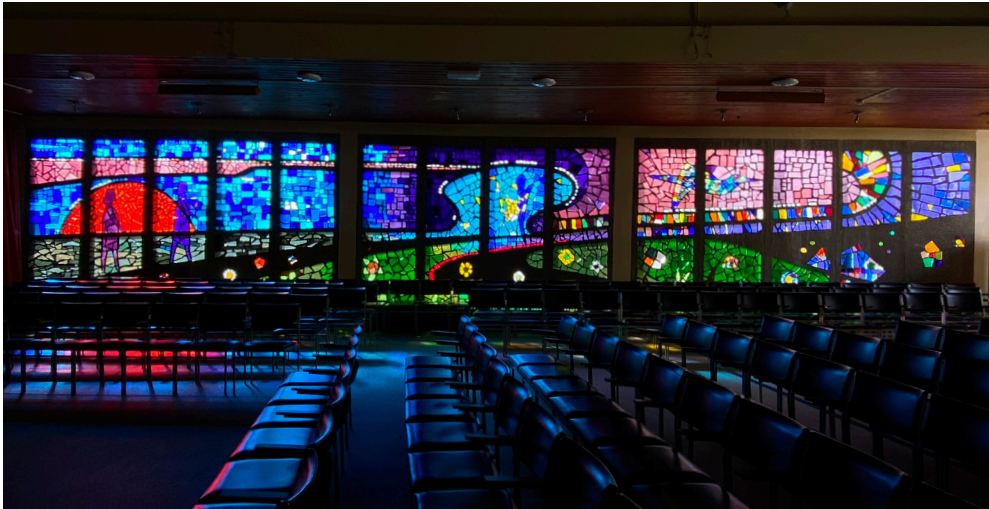

7.

8.

- 1. Patio
- 2. Overlegruimte
- 3. Doorgang met keuken
- 4. Overlegruimte
- 5. Overlegruimte
- 6. Garderobe
- 7. Ontmoetingsruimte
- 8. Kerkeraadskamer

4 Oeuvre

4.1 Architectuur

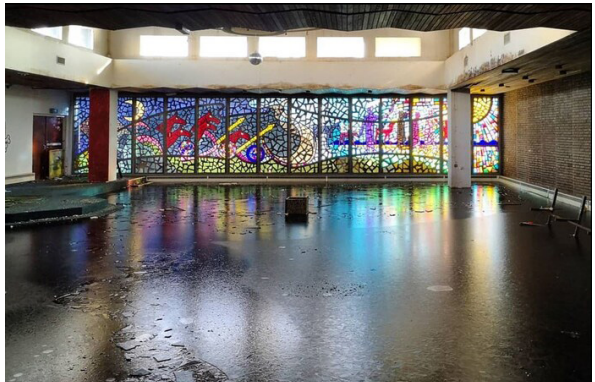
Naast de Alexanderkerk, ontwierpen B. en W. Lengkeek een kerk die nauw verwant is. In de, eveneens naoorlogse, uitbreidingswijk Schiebroek, werd in 1964 de Vrededorstkerk gebouwd. Beide kerken hebben een vierkant grondvlak als basis, waarop de steile daken geplaatst zijn. Waar de Alexanderkerk zich onderscheidt door het steile zadeldak, viel de Vrededorstkerk op door het steile puntdak.³⁷ Ook in deze kerk was over een gehele wand van de kerkzaal een glas-in-beton kunstwerk van Johan Verheij te zien. Hier beeldde hij de doortocht door de Rode Zee uit.³⁸

De Vrededorstkerk werd in 2004 buiten gebruik gesteld en in 2020 gesloopt. Voor het kunstwerk van Johan Verheij werd naar een nieuwe geschikte bestemming gezocht.³⁹ Het werk is inmiddels verplaatst naar Evangelische Gemeente Ommoord aan de Bertrand Russelplaats.⁴⁰

B. en W. Lengkeek waren de zoons van A. C. Lengkeek (1879-1954). Hij was architect van verschillende bouwwerken, o.a. in Rotterdam en de huisarchitect van de 'uitspanning' Lommerrijk. Hij was lid van de Gereformeerde kerk en heeft ook verschillende gereformeerde kerken ontworpen, waarin de veranderende opvatting van de gereformeerden tegenover het kerkbouw sprekend is.⁴¹

Vrededorstkerk in Schiebroek, B. en W. Lengkeek

Vrededorstkerk in Schiebroek

Evangelische Gemeente Ommoord, 2025 (van der Caaij, M.)

4.2 Kunst

Een verwant voorbeeld van een kerk is de Koningskerk in Zwijndrecht, ontworpen door H.D. Bakker en geopend in 1963. Dit gebouw had ook een glas-in-betonwand gemaakt door Johan Verheij, waarin ditmaal het scheppingsverhaal was uitgebeeld. In 2006 is het gebouw gesloopt. Het glas-in-beton kunstwerk is behouden door het onder te brengen in een aanbouw van de Zwijndrechtse gereformeerde Bethelkerk. Het zicht op de totale wand is hierbij echter verloren gegaan.⁴²

Links: Voormalige Koningskerk (H.D. Bakker) en de verplaatste glas-in-beton wand in de huidige Bethelkerk

Een andere relevante toepassing van glas-in-beton is het kunstwerk door Berend Hendriks in de Rooms-Katholieke wederopbouwkerk Het Steiger in Rotterdam. De kerk werd in 1960 opgeleverd en het kunstwerk bevindt zich in de gevel van de ingangszijde.⁴³

Rotterdam, Het Steiger (E.H. en H.M. Kraayvanger)

5 Positie in de architectuur

5.1 De Kerk

Hoewel de Alexanderkerk op eerste gezicht niet onderdeel lijkt te zijn van een reeds bekende typologie, kan na een inventarisatie van soortgelijke kerken in omgeving en Nederland wel degelijk een type ontdekt worden.

Evenals de kerken door B. en W. Lengkeek zijn de overige kerken opgebouwd uit een laag gebouwd grondvlak als basis, met daarop een steil zadeldak. In veel van de afgebeelde kerken is in de driehoekvormige gevel verticale beglazing terug te vinden.

Vlak na de periode waarin de kerk ontworpen werd, vond er een belangrijke verschuiving plaats binnen de architectuur van gebedshuizen, waar de naoorlogse kerken een weerspiegeling van zijn. Waar het gebedshuis tijdens de wederopbouwperiode een element was om een stedenbouwkundige compositie mee te maken, een baken in het straatbeeld op een bijzondere plek, veranderde dit na 1965.⁴⁴ Het was een verandering die direct verbonden was aan het heersende debat over de betekenis van de kerk. De kerk was niet langer alleen een plek voor religieuze diensten en daarmee enkel een baken voor het geloof. Het kerkgebouw diende inmiddels vaak een meervoudige bestemming voor de

maatschappij.

Verschillende architectuurcritici reflecteerden in deze periode op de architectuur van kerken uit de jaren vijftig en begin jaren zestig, waarna er een omslagpunt plaatsvond.⁴⁵ In de jaren die volgden, nam de uitstraling van nieuwgebouwde kerken daardoor een grote wending aan. Een aantal typologieën die daarbinnen te herkennen zijn, zijn samengevat in het rapport *Post 65 Gebedshuizen* (2020), uitgebracht in opdracht van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Vredenvorstkerk in Schiebroek
(B. en W. Lengkeek, 1964)
(Gesloopt)

Hilligersberg, Adventkerk (Van
Asperen en Hallema, 1968)

Prins-Alexander, Alexanderkerk (B. en W.
Lengkeek, 1967)

Capelle, Schenkelkerk (Architect onbekend,
1964)

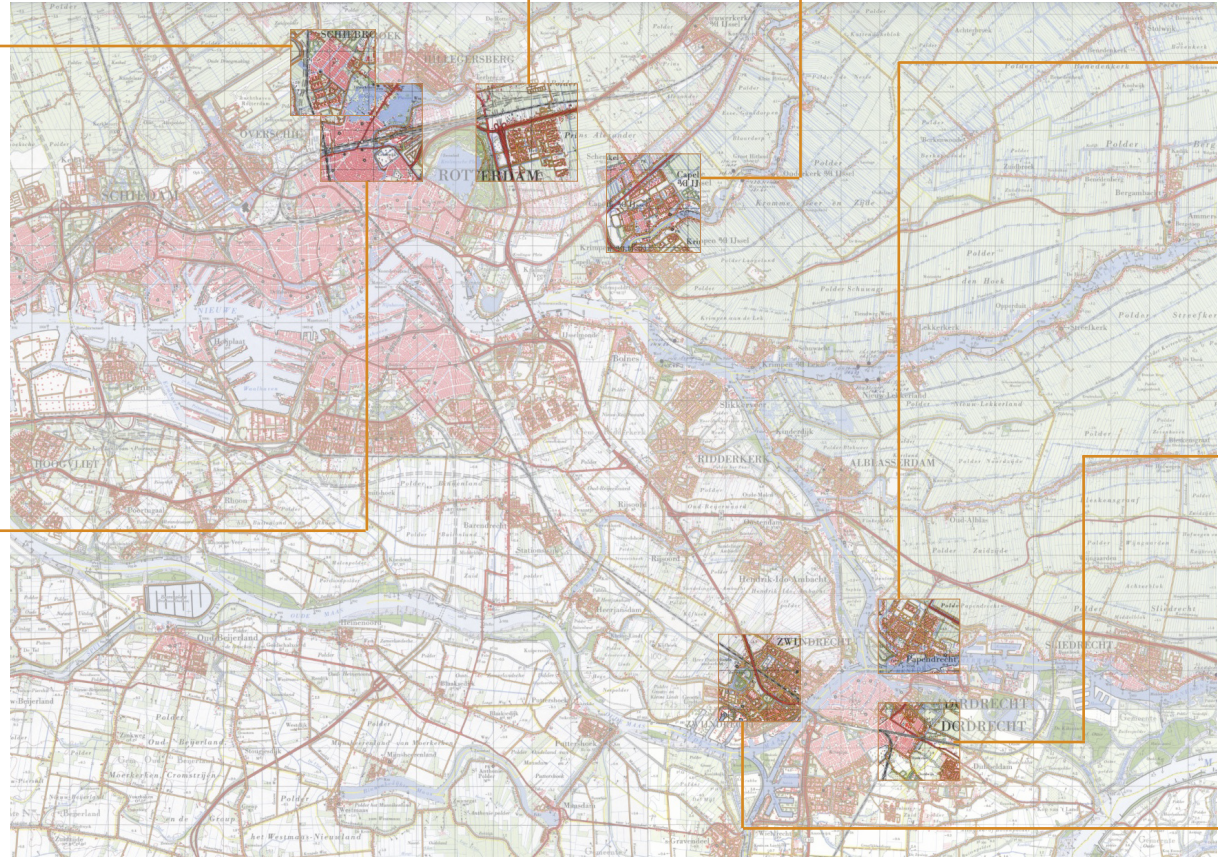
Papendrecht, Elimkerk (H. Geels,
1966)

Dordrecht, De Verrezen
Christuskkerk (Nefkens, H.N.M.,
1963)

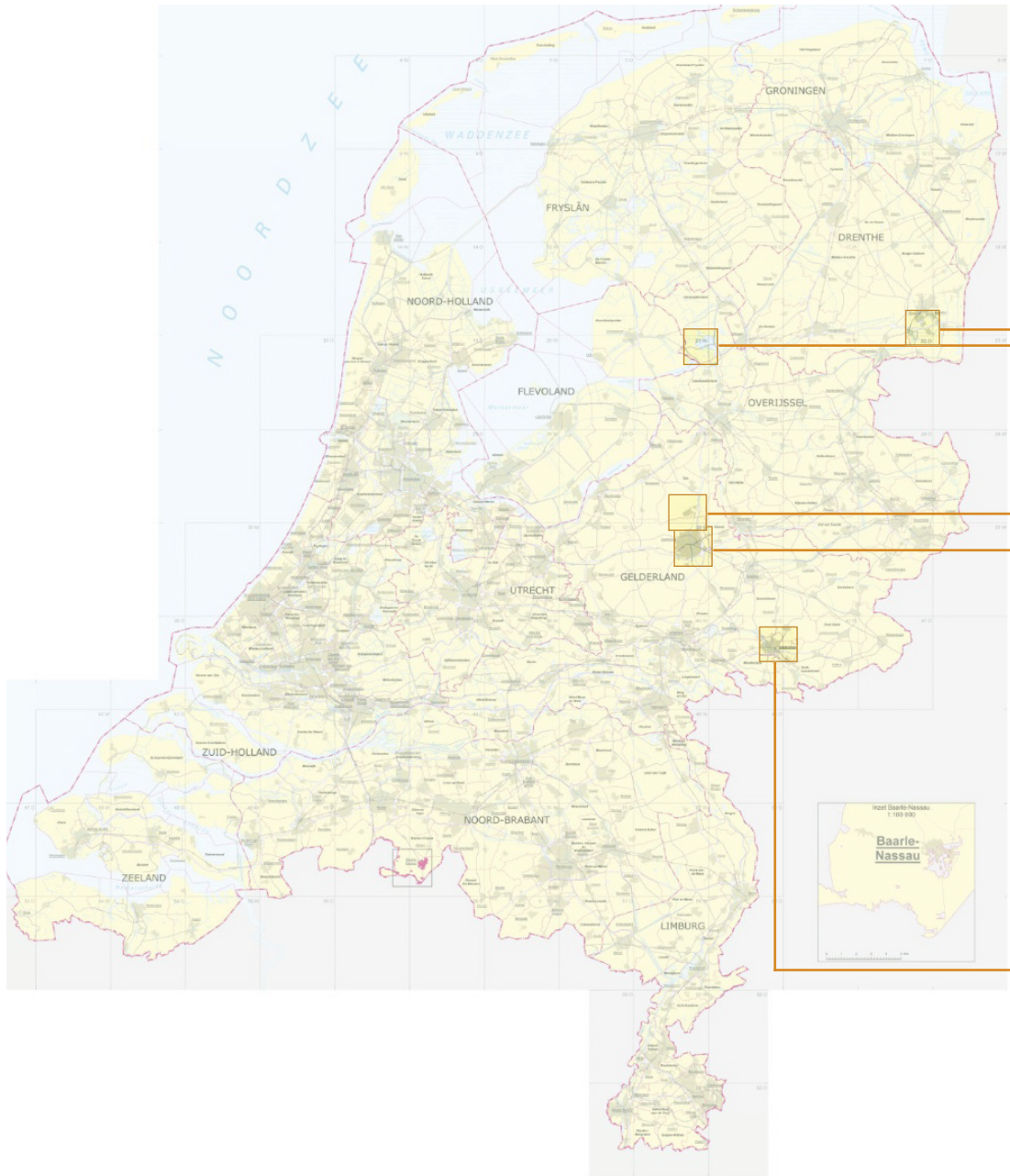

Zwijndrecht, Rehobothkerk (H.
Geels, 1967)

Typologie - regio

1060 - Alexanderkerk - Bouwhistorisch onderzoek - BureauVanEig - 18juni2026

Erica, Open Hof kerk (Nicolai, A.C., 1969)

Sint Jans klooster, Johanneskerk (Nicolai, A.C., 1965)

Vaassen, Tabernakel (Rotshuizen & Dekker 1967)

Apeldoorn, de Ark (Zee, J.H. van der, 1967) (Herbestemd)

Doetinchem, De Goede Herderkerk (Architect onbekend, 1963)

Typologie - Landelijk

1060 - Alexanderkerk - Bouwhistorisch onderzoek - BureauVanEig - 18juni2026

6 Bevindingen

Een gebedshuis onderscheidt zich van andere gebouwen: Hier wordt iets beleefd, “iets dat boven de waan van de dag uitstijgt”.⁴⁶ Hoe ook vormgegeven, religieuze gebouwen mediëren tussen het heilige en de beleving daarvan. Een belangrijk deel van de (historische) betekenis in het gebruik en de beleving is daarom niet enkel functioneel, zo stelt de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.⁴⁷

In het boek *Van Pendrecht tot Ommoord*, dat in het bestemmingsplan wordt aangehaald als waardig onderzoek, worden aanbevelingen gedaan over hoe om te gaan met de architectuur in de naoorlogse uitbreidingswijken. Hierin wordt benadrukt dat het noodzakelijk is om de verschillende tijdslagen zichtbaar te houden. Ze tonen immers de natuurlijke ontwikkeling van de stad en zo kan de nodige variatie tussen de woongebieden worden verstrekt. “Ze [De wederopbouwwijken] zijn exemplarisch voor de moderne stedenbouwkundige richting, die de Rotterdamse stedenbouw na de oorlog kenmerkte en verschillen van de wijken die er voor en erna zijn gebouwd.”⁴⁸

Tenslotte wordt in het bestemmingsplan benadrukt dat het vanuit de cultuurhistorie

gezien van belang is dat de stedenbouwkundige en architectonische eenheid van de buurt in stand wordt gehouden.⁴⁹

Tegelijkertijd wordt in het bestemmingsplan ook erkend dat de naoorlogse wijken vragen om een herijking. Het is duidelijk dat de huidige behoeftes en eisen voor woningen en woonomgeving sterk gewijzigd zijn in de afgelopen vijftig jaar, waardoor verandering nodig is in o.a. woningaanbod. Er wordt wel benadrukt dat dit niet mag worden gesimplificeerd tot sloop en nieuwbouw van grotere en vooral koopwoningen, en dat er aandacht dient te zijn voor de beleving van de bewoners.⁵⁰

Kernwaarden

Tijdens het opstellen van de kernwaarden is gerelateerd aan de waarderingsmethodiek opgesteld door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, toepasbaar op gebedshuizen.

Stedenbouw

• De kerk kan worden gezien als een baken in de wijk. Het kenmerkende hoge zadeldak is zichtbaar vanuit verschillende perspectieven in de buurt, en vormt daardoor een duidelijk herkennings- en oriëntatiepunt.

• De kerk is onderdeel van een cluster aan voorzieningen. Het ensemble is in de huidige vorm nog goed herkenbaar zoals deze origineel gebouwd werd. Net als het ensemble dat aan de andere hoek van de interne ontsluitingsweg ligt, is het ontworpen als ruimtelijke schakel tussen de ontsluitingsstructuur van de wijk en de omliggende woonbuurten.

• De luchtigheid van van het perceel van de kerk wordt als waardevol gezien.

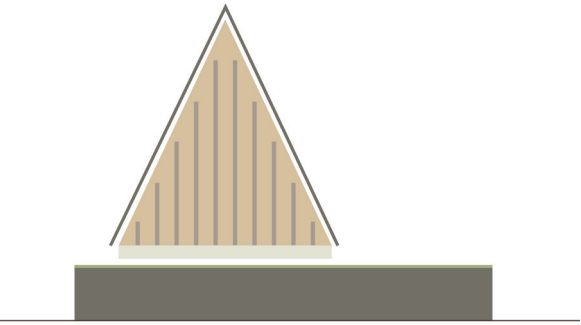
Architectuur

• De kerk heeft een opvallende architectonische uitdrukking: Een laaggebouwd basement, met daarop hoog en steil zadeldak dat daarboven lijkt te zweven door de smalle glasstrook er tussen. De inventarisatie van kerken van een gelijke typologie ondersteunt deze architectuurhistorische waarde.

• De kerk werd gebouwd aan de vooravond van een belangrijke ontwikkeling in de architectuur van gebedshuizen. De uitstraling en positie van het gebouw is mede daardoor een afspiegeling van een tijdslaag en goed herkenbaar als onderdeel van een naoorlogse wederopbouw wijk. Dit draagt bij aan de cultuurhistorische waarde.

• Het glas-in-beton kunstwerk wordt als zeer waardevol gevonden en verkeert

in goede staat. Doordat de toegepaste techniek typerend is voor de tijd waarin de kerk gebouwd werd, is de wand van kunsthistorische waarde. Na de sloop van de Vredevorstkerk, is het kunstwerk gestegen in zeldzaamheid.

Interieur

• De plattegrond is, op een enkele wijziging na, origineel gebleven. De gaafheid en herkenbaarheid wordt daardoor positief gewaardeerd.

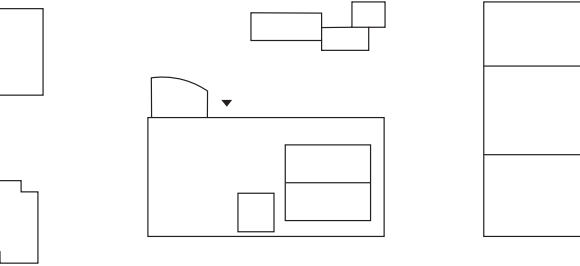
• De plattegrond is democratisch opgezet en daarmee typerend voor de een Gereformeerd kerkgebouw uit die periode. Dit is o.a. merkbaar in de sequentie van ruimtes en de positionering van de kerkzaal.

Aandachtspunten

Stedenbouw

• Door de positie van de entree aan de Springerstraat, lijkt het kerkgebouw zich met ‘de rug naar de wijk te keren en heeft deze niet het publieke karakter dat heeft deze niet het publieke karakter dat een kerkgebouw dient uit te stralen.

• Het expressieve puntdak staat niet vrij in de ruimte maar verschuilt zich, vanuit het oosten gezien, achter het volume van het voormalige Berlagehof. Het kenmerkende silhouet valt daardoor minder goed op dan je zou verwachten. Dat is jammer, het lijkt alsof het kerkdak aan de verkeerde kant van het plot is geplaatst.

Architectuur

In het meest recente bestemmingsplan wordt toegelicht waarom de Alexanderkerk niet langer is aangeduid als beeldbepalend object: “Voor de betreffende locatie is een planontwikkeling voor woningbouw gestart waarbij de bijgebouwen rondom de kerkzaal zullen worden gesloopt, Vanwege de ontwikkeling, zal het gebouw niet worden voorzien van de betreffende beschermende dubbelbestemming. Volledigheidshalve wordt opgemerkt dat bij de ontwikkeling de cultuurhistorische waarde van de kerkzaal als uitgangspunt is genomen en dat het gebouw in het vorige bestemmingsplan hoewel als beeldbepalend aangemerkt ook niet was voorzien van de betreffende dubbelbestemming.”⁵¹

Interieur

Het huidige gebouw is toe aan verduurzaming. Het is voor de kerk financieel niet haalbaar om de diensten in de grote kerkzaal te blijven houden voor het gekrompen aantal kerkbezoekers.

Brongebruik

Eindnoten
1. Stedenbouw
1 Zweerink K. e.a., 2005, p. 204.
2 Kok, G., 2022.
3 Gemeente Rotterdam, 2024
4 Zweerink K. e.a., 2005, p. 79.
5 Platform Wederopbouw Rotterdam, *Lotte Stam-Beese en de wederopbouw van Rotterdam*, jaartal onbekend
6 Kerkkappen in Nederland doc
7 Zweerink K. e.a., 2005, p. 20.
8 Zweerink K. e.a., 2005, p. 25.
9 Zweerink K. e.a., 2005, p. 216, 217.
10 Zweerink K. e.a., 2005, p. 215.
11 Zweerink K. e.a., 2005, p. 218.
12 Gemeente Rotterdam, 2019
13 Zweerink K. e.a., 2005, p. 222.
14 Zweerink K. e.a., 2005, p. 46.
15 Gemeente Rotterdam, 2019.
16 Zweerink K. e.a., 2005, p. 43.
17 Gemeente Rotterdam, 2019.
18 Zweerink K. e.a., 2005, p. 225.

2. Geschiedenis
19 Van Es, E. e.a., 2020.
20 Zweerink K. e.a., 2005, p. 46.
21 Stichting Historisch Hilligersberg Schiebroek, jaartal onbekend.
22 Kuipers (2002), p. 81.
23 Zweerink K. e.a., 2005, p. 46.

24 Kok, G., 2022.
25 Kok, G., 2022.
26 Breukhoven, E., Spuijbroek, P. (Rotterdam, 2025) Persoonlijke communicatie.
27 Kok, G., 2022.
28 Kok, G., 2022.
29 Reliwiki, jaartal onbekend, *Rotterdam, Springerstraat 340*.
30 Kok, G., 2022.
31 Breukhoven, E., Spuijbroek, P. (Rotterdam, 2025). Persoonlijke communicatie.
32 Organ Database, jaartal onbekend, *Rotterdam, Nederland (Zuid-Holland) - Alexanderkerk*.
33 Reliwiki, jaartal onbekend, *Rotterdam, Springerstraat 340*.
34 Van der Wal, A. (2020).

3. De kerk in de huidige tijd
35 Breukhoven, E., Spuijbroek, P. (Rotterdam, 2025) Persoonlijke communicatie.
36 Breukhoven, E., Spuijbroek, P. (Rotterdam, 2025) Persoonlijke communicatie.

4. Oeuvre
37 Architectuurgids, jaartal onbekend, *Gereformeerde Verrijzeniskerk Rotterdam*.
38 Van der Wal, A. (2020).
39 Breukhoven, E., Spuijbroek, P.

(Rotterdam, 2025) Persoonlijke communicatie.
40 <https://wederopbouwrotterdam.nl/actueel/glas-in-beton-van-vredevorstkerk-verplaatst>
41 Stichting Historisch Hilligersberg Schiebroek, jaartal onbekend.

5. Positie in de architectuur
42 Van der Wal, A. (2020).
43 Platform Wederopbouw Rotterdam, *Dominicuskerk het Steiger*, jaartal onbekend.
44 Van Es, E. e.a., 2020., p. 23.
45 Van Es, E. e.a., 2020., p 18.
46 Van Es, E. e.a., 2020., p. 67.
47 Van Es, E. e.a., 2020., p. 67.
48 Zweerink K. e.a., 2005, p. 12.
49 Gemeente Rotterdam, 2019.
50 Gemeente Rotterdam, 2019.
51 Gemeente Rotterdam, 2019
52 Gemeente Rotterdam, 2019

Bronnen
Zweerink K., Ruitenbeek J., Jansen B., *Van Pendrecht tot Ommoord* (Amsterdam, 2005)

Kok, G., 2022, *De ‘Verrijzeniskerk’ te Rotterdam*, [gereformeerdekerken.info](https://www.gereformeerdekerken.info). Geraadpleegd op 25-03-2025 via (<https://gereformeerdekerken.info/2022/02/08/de-verrijzeniskerk-te-rotterdam/>)

Gemeente Rotterdam, 2024, *Het Lage Land*. Geraadpleegd op 25-03-2025 via (<https://wijkprofiel.rotterdam.nl/nl/2024/rotterdam/prins-alexander/het-lage-land>)

Platform Wederopbouw Rotterdam, jaartal onbekend, *Lotte Stam-Beese en de wederopbouw van Rotterdam*. Geraadpleegd via (<https://wederopbouwrotterdam.nl/artikelen/lotte-stam-beese-en-de-wederopbouw-van-rotterdam>)

Platform Wederopbouw Rotterdam, jaartal onbekend, *Dominicuskerk het Steiger*. Geraadpleegd op 03-04-2025 via (<https://wederopbouwrotterdam.nl/wederopbouwmuseum/artikelen/dominicuskerk-het-steiger>)

Gemeente Rotterdam, 2019, *Het Lage Land - Oosterflank*. Geraadpleegd op 26-03-2025 via (https://www.planviewer.nl/imro/files/NL.IMRO.0599.BP1096LLandOosterf-on01/t_NL.IMRO.0599.BP1096LLandOosterf-on01.html)

Stichting Historisch Hilligersberg Schiebroek, jaartal onbekend, *Adrianus Cornelis Lengkeek*. Geraadpleegd op 27-03-2025, via (<https://www.shhs.nl/verwijzingen/a-c-lengkeek/>)
Kuipers, M., *Toonbeelden van de wederopbouw; architectuur, stedenbouw en landinrichting van herrijzend Nederland*. (Zwolle, 2002),

Reliwiki, jaartal onbekend, *Rotterdam, Springerstraat 340 - Alexanderkerk*. Geraadpleegd op 25-03-2025 via (https://reliwiki.nl/index.php/Rotterdam,_Springerstraat_340_-_Alexanderkerk).
Organ Database, jaartal onbekend, *Rotterdam, Nederland (Zuid-Holland) - Alexanderkerk*. Geraadpleegd op 03-04-2025 via (<http://www.orgbase.nl/scripts/ogb.exe?database=ob2&%250=1004011&LGE=EN&LIJST=lang>)

Van der Wal, A. (2020) *Glas-in-beton: kunstvorm uit de Wederopbouwperiode. Artikel in opgang en neergang NProtK SP*

Architectuurgids, jaartal onbekend, *Gereformeerde Verrijzeniskerk Rotterdam*. Geraadpleegd op 25-03-2025 via (https://www.architectuurgids.nl/project/list_projects_of_architect/arc_id/315/prj_id/1847)

van Es, E., van der Graaff, G., Voerman, L. *Post 65 Gebedshuizen. Kerken, moskeeën, synagogen en tempels in Nederland 1966 - 2019* (Amersfoort, 2020)

Keunen, Y., (2025), *Zeldzaam glas-in-beton kunstwerk geplaatst in Rotterdam*. Geraadpleegd op 18-06-2026 via (<https://www.ad.nl/rotterdam/zeldzaam-glas-in-beton-kunstwerk-geplaatst-in-rotterdam-het-was-bijna-verloren-gegaan~a0e32bc4/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>)

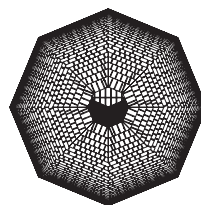
Colofon

Dit onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van Maas Wijkontwikkeling en de Alexanderkerk.

Bureau van Eig Mathenesserdijk 414b
3026 GV, Rotterdam
010 476 0460
www.bureauvaneig.nl

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van BureauVanEig

© BureauVanEig

BUREAUVANEIG

De Fabriek Van Delfshaven
Mathenesserdijk 414B - 3026 GV - Rotterdam
010 476 0460
www.bureauvaneig.nl